

بررسی عوامل مؤثر بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی

احسان رجبی^۱ و مسعود پرغرو^۲

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۶/۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۸/۵

چکیده

تولیدات کشاورزی در معرض خطرهای بی‌شماری است و بیمه کشاورزی از جمله ابزارهای مهم مدیریت ریسک است که می‌تواند به تولیدکنندگان در رویارویی با این خطرهای ویرانگر کمک کند. صندوق بیمه کشاورزی در نظام کشاورزی کشور نقش کلیدی داشته و خطرپذیری‌های این بخش را تحت پوشش قرار داده و آسیب و زیان‌های وارده را جبران می‌کند. به‌منظور توسعه پذیرش بیمه و ارتقاء کارکرد و بهبود در ارائه خدمات به جامعه بیمه‌گذاران و افزایش رضایت کشاورزان و اعتماد به صندوق بیمه کشاورزی، تحلیل رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی ضروری است. هدف این مقاله بررسی نقش دانش مالی و اجتماعی شدن مالی بر رضایت مالی با توجه به نقش میانجی ریسک و رفتار مالی بیمه‌گذاران به عنوان ذی‌نفعان اصلی صندوق است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه جمع‌آوری داده‌ها توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری محدود و شامل ۱۲۰ پرسشنامه معتبر از بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی استان تهران در سال ۱۴۰۲ است. در این پژوهش از یک پرسشنامه استاندارد استفاده شده است. برای گردآوری اطلاعات پیشینه و مبانی نظری از روش کتابخانه‌ای و داده‌ها از روش‌های میدانی به‌کار گرفته شده است. داده‌های پرسشنامه با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و با نرم‌افزار Smart PLS و

دو فصلنامه
پاییز و زمستان ۱۴۰۳
دوره پنجم، شماره دهم

۱۵۹

۱- استادیار پژوهشی، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصادکشاورزی و توسعه روستایی. تهران، ایران.

۲- کارشناسی ارشد مدیریت مالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی. تهران، ایران.

SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج پژوهش گویای آن است که دانش مالی بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار تأثیر مثبت و معناداری دارد. دانش مالی با توجه به نقش میانجی نگرش ریسک مالی و رفتار مالی بر رضایت مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین اجتماعی شدن مالی با توجه به نقش میانجی نگرش ریسک مالی و رفتار مالی بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار تأثیر مثبت و معناداری دارد. براساس یافته‌های پژوهش توصیه می‌گردد صندوق بیمه محصولات کشاورزی تا حد امکان، سعی در افزایش رضایتمندی مالی بیمه‌گذاران، از طریق عادلانه کردن رابطه مالی خود با بیمه‌گذاران به وسیله ارزیابی و پرداخت خسارت منصفانه کشاورزان اقدام نماید.

طبقه بندی JEL: C9، G3، G4، G2

واژه‌های اصلی: صندوق بیمه کشاورزی، ریسک مالی، رفتار مالی، رضایت مالی، دانش مالی، اجتماعی شدن مالی.

مقدمه

بخش کشاورزی تأمین‌کننده امنیت غذایی کشور است و نقش اساسی در رشد و توسعه اقتصادی ایفاء می‌نماید ولی با توجه به رشد تصاعدی جمعیت و نیازهای نامحدود بشری از مواد غذایی و صنایع مربوط به بخش کشاورزی، توجه و حمایت از این بخش ضروری است. بخش کشاورزی، علاوه بر مخاطراتی که سایر بخش‌های اقتصادی با آن مواجه هستند با مخاطرات ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری نظیر تگرگ، طوفان، بادهای گرم موسمی، خشکسالی، زلزله، سیل، سرمازدگی، یخبندان، آتش‌سوزی، صاعقه، آفات و امراض نباتی عمومی و قرنطینه‌ای، امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای نیز روبه‌رو است.

از ۴۰ نوع حادثه طبیعی که در جهان ثبت شده است ۳۱ نوع آن در ایران رخ می‌دهد. ایران در این زمینه، دهمین کشور بلاخیز جهان به‌شمار می‌آید. در کشورهای درحال توسعه، به دلیل پایدار نبودن درآمد کشاورزان، زیان‌های اجتماعی و اقتصادی این حوادث، نمود بیشتری دارد. سازوکار حمایتی پیش‌بینی شده، برای پیشگیری از تحمیل خسارت پدید آمدن حوادث یاد شده به کشاورزان، بیمه محصولات کشاورزی است که به عنوان ابزار انتقال ریسک شناخته می‌شود و این ابزار نقش مهمی در ثبات سیستم کشاورزی و اقتصاد روستایی دارد (Qing-song, 2010). با توجه به تواتر و شدت بالای ریسک‌های بخش کشاورزی، نرخ حق بیمه و هزینه‌های اداری در بیمه‌های کشاورزی بالا بوده و همین امر موجب افزایش قیمت تمام شده پوشش ریسک‌های کشاورزی که از توان خرید بیشتر کشاورزان خارج است؛ از این‌رو بخشی از این هزینه‌ها، توسط دولت‌ها تأمین می‌شود. بیمه محصولات کشاورزی در از بین بردن خطرات نقشی ندارد و تنها با سرشکن کردن خطر، در طول زمان‌های مختلف کشاورز با پرداخت حق بیمه، زیان ناشی از وقوع خطر را در طول زمان تقسیم می‌کند و حق بیمه، بهای تأمین و ایجاد امنیت برای کشاورزی نیز نامیده‌اند (امیری کچمی و همکاران، ۱۳۹۶).

بیمه محصولات کشاورزی به عنوان یک فعالیت مبتنی بر بازار که توسط شرکت های بیمه بخش خصوصی یا دولتی انجام می شود و اغلب با اقدامات حمایتی از طرف دولت، از طریق سرمایه گذاری و دسترسی به اعتبار و ایجاد ثبات مالی برای کشاورزان و سایر بازیگران در زنجیره ارزش کشاورزی، تمایل به مدیریت ریسک از طریق بیمه محصولات کشاورزی را ابراز و اعمال می نماید. از سویی دیگر، توسعه بیمه می تواند، نقش قابل توجهی در جبران خسارات وارده به این بخش ایفاء نموده و باعث افزایش ارزش افزوده بخش کشاورزی و درآمد و کاهش فقر در جامعه روستایی و کشاورزی شود. صنعت بیمه، افزون بر اینکه تنگناها و دشواری های مادی کشاورزان را بهبود می بخشد، محیطی مناسب را برای سرمایه گذاری های کلان افراد در بخش کشاورزی به وجود می آورد (Aziznasiri, 2011)).

هم زمان با تلاش دولت برای گسترش و فراگیری بیمه بین کشاورزان، برای ایجاد بستر امن برای تولید بیشتر و بهتر محصولات کشاورزی همواره با چالش، پذیرش بیمه محصولات کشاورزی مانند هر نوآوری دیگر در جامعه روستایی با مقاومت و زمان بردن فرایند آن از سوی بهره برداران روبه رو است (شاهنوشی و همکاران، ۱۳۸۹). این یک واقعیت است که سواد و دانش مالی یکی از فاکتورهایی است که با تصمیم گیری مالی در وضعیت ها و موقعیت های اقتصادی در ارتباط است. در نتیجه سواد مالی در سرتاسر جهان به عنوان یک عنصر مهم برای پایداری اقتصادی و توسعه و پیشرفت شناخته شده است ((Gerardi et al. 2010).

کمبود دانش و سواد مالی در تمامی بازارها، ناقض دسترسی یکسان به اطلاعات است و می تواند عملکرد آن بازار را تحت تأثیر قرار دهد (قالماق و همکاران، ۱۳۹۸). بنابراین، یکی از مسائل اصلی در عملکرد کارای بازار بیمه های محصولات کشاورزی، موضوع سواد و دانش مالی مشارکت کنندگان فعلی (بیمه گذاران) یا بالقوه (سایر بهره برداران) است. نتایج پژوهش قبلی حاکی از آن است که آموزش مهارت های مالی، از طریق بالابردن سطح دانش مالی و تقویت رفتارهای مالی مطلوب افراد، می تواند موجب افزایش توانایی مالی، بهبود رفاه اقتصادی و افزایش سطح رضایت آنها شود (رحیم پور خانقاه و همکاران، ۱۴۰۰). لذا، موضوع دانش مالی بیمه گذار بیمه محصولات کشاورزی، عوامل مؤثر بر آن و همچنین نقش آنها در ایجاد رضایت مالی بهره برداران بخش کشاورزی، به موضوعی مهم برای سیاست گذاران بخش کشاورزی تبدیل شده است که می تواند در نهایت به پذیرش بیشتر بیمه محصولات کشاورزی، افزایش مشارکت فعال بخش خصوصی برای عرضه بیمه های تجاری کشاورزی، کاهش نرخ حق بیمه و افزایش ضریب نفوذ بیمه محصولات کشاورزی، اجرای بهتر الگوی کشت محصولات و کشاورزی قراردادی برای پایداری درآمدی کشاورزان را به همراه داشته باشد.

سیاست گذارانی که براساس تئوری های اقتصاد بازار، سعی در توسعه بازارهای مالی دارند، باید از پیش بدانند که حداقل سطح سواد مالی الزام برای مشارکت کنندگان در بازارهای مالی، باید به چه میزان باشد تا اهداف مدنظر تحقق یابند و همچنین باید از سطح سواد مالی مشارکت کنندگان در دوره های زمانی مختلف، ارزیابی درستی انجام شود. بنابراین بررسی نگرش ریسک مالی و رفتار

مالی به عنوان متغیر میانجی در ارتباط دانش مالی و رضایت مالی یکی از نقاط عطف و نوآوری این مطالعه است. از این رو، هدف اصلی مطالعه حاضر بررسی نقش میانجی ریسک مالی و رفتار مالی در رابطه بین متغیرهای اجتماعی شدن مالی، دانش مالی و رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی است. پژوهش حاضر می‌تواند در شفاف‌سازی شکاف‌های دانش بین متغیرها و غنی‌سازی ادبیات این حوزه سهم مؤثری داشته باشد.

بررسی رضایت مالی بیمه‌گذاران بیمه محصولات کشاورزی، برنامه‌ریزان و مسئولان اجرایی را قادر خواهد ساخت که حتی الامکان با شناخت سطح دانش و رضایت مالی ایشان (از ویژگی‌های فردی، اجتماعی و اقتصادی) شرایطی را برای پذیرش بیشتر بیمه محصولات کشاورزی در بین کشاورزان فراهم آورند. توسعه بیمه می‌تواند در جبران خسارت‌های وارد شده به این بخش نقش چشمگیری داشته باشد و زمینه تضمین استقلال مالی صندوق بیمه محصولات کشاورزی و رهایی از وابستگی مالی به دولت را نیز فراهم آورد. این درحالی است که افزایش دانش مالی از طریق تقویت رفتارهای مالی مطلوب می‌تواند موجب افزایش توانایی مالی، بهبود رفاه اقتصادی و مالی و سطح رضایت آنها شود که این منظر هم برای سیاست‌گذاران بخش کشاورزی موضوع مهمی است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

بیمه محصولات کشاورزی، مهم‌ترین ابزار حمایتی برای مدیریت بحران در بخش کشاورزی به شمار می‌رود. بیمه، یکی از مهم‌ترین روش‌های انتقال ریسک بوده که با هدف کاهش میزان خسارت، از مسیر تجمیع عوامل به منظور سرشکن کردن بار مالی خسارت است و به نوعی یک مکانیزم مشارکت در پذیرش ریسک است. در بیمه محصولات کشاورزی محصولات در مقابل بلایای طبیعی، آفات نباتی، انواع بیماری‌های گیاهی، تغییرات ناگهانی دما و باران‌های بی‌موقع مورد پوشش قرار می‌گیرند و خسارت مالی وارده به کشاورز بیمه‌گذار در دوره کاشت، داشت و برداشت تا میزان مورد تعهد بیمه‌گر جبران می‌شود. بنابراین کشاورزان با خرید بیمه محصولات کشاورزی با اطمینان خاطر بیشتری نسبت به به‌کارگیری شیوه‌های جدید تولید و همچنین گسترش سطح زیرکشت اقدام می‌کنند. بیمه محصولات کشاورزی به عنوان یکی از راهکارهای نوین برای مقابله با خطرات فعالیت‌های کشاورزی و در نتیجه کاهش نوسانات درآمدهای کشاورزان مورد توجه و تأکید قرار گرفته است (حسین بر و همکاران، ۱۴۰۲).

در ایران نیز به منظور حمایت از کشاورزان و دامدارانی که محصول و فرآورده‌های شان بر اثر رویدادهای قهری و طبیعی دچار آسیب و زیان می‌شود و برای کمک به ادامه فعالیت تولیدی آنان، قانون تأسیس صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سال ۱۳۶۲ مصوب و سپس اساسنامه آن در سال ۱۳۶۳ تصویب و در بانک کشاورزی تشکیل شد. وظایف صندوق بیمه، تأمین پوشش حمایتی برای انواع محصولات کشاورزی (زراعی و باغی)، دام، طیور، زنبورعسل، کرم ابریشم، آبزیان پرورشی،

طرح‌های جنگل‌داری، مرتع‌داری و آبخیزداری در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری نظیر توفان، تگرگ، خشکسالی، زلزله، سیل، سرمازدگی و یخبندان، آتش‌سوزی، صاعقه، آفات و امراض نباتی عمومی و قرنطینه‌ای و امراض واگیردار حیوانی عمومی به‌عنوان وسیله‌ای برای نیل به هدف‌ها و سیاست‌های بخش کشاورزی است.

تا سال ۱۳۸۱ همه فعالیت‌های صندوق، از طریق شبکه بانک کشاورزی انجام می‌شد. از آبان ۱۳۸۱ در راستای پیاده‌سازی اصل ۴۴ قانون اساسی، مبنایی و برای توسعه حیطه فعالیت صندوق، از ظرفیت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و سازمان دامپزشکی در قالب کارگزاران خصوصی بیمه کشاورزی استفاده شد. از سال ۱۳۸۷ این کارگزاران از طریق نمایندگی‌های خدمات بیمه‌ای در مجاورت شعبه‌های بانک کشاورزی، ساماندهی شدند (نیکان و خدیور، ۱۴۰۱).

نظریه «نشر نوآوری» یکی از نظریه‌های مهم در پذیرش و به‌کارگیری نوآوری‌ها و فناوری‌های مختلف است که در دهه ۱۹۶۰ توسط راجرز (۱۹۷۱) ارائه شد. براساس این نظریه، ویژگی‌های نوآوری‌ها شامل پیچیدگی، آزمون‌پذیری، سازگاری، قابلیت رؤیت و مزیت نسبی بر پذیرش آنها مؤثر است و نرخ پذیرش با برداشت فرد از ویژگی‌های نوآوری تعیین می‌شود. اما در ادامه با ارائه الگوی «تنگناهای اقتصادی» مشخص گردید که سازه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و موارد دیگر نیز بر پذیرش نوآوری توسط کشاورزان تأثیرگذار است. در نهایت الگوی «جامع نشر نوآوری» بر تأثیر هم‌زمان ویژگی‌های فردی، اقتصادی و اجتماعی بر پذیرش نوآوری‌ها تأکید دارد (Bharati et al., 2014). یکی از روش‌هایی که در تشویق روستائیان و کشاورزان به بیمه‌کردن محصولات‌شان حائز اهمیت است، رضایت‌مندی بیمه‌گذاران فعلی از برنامه‌های بیمه است، زیرا این افراد عامل بسیار مهمی در تشویق بقیه کشاورزان در خرید بیمه‌نامه است (نوری و همکاران، ۱۳۹۵). هم‌زمان، رشد و ارتقاء ضریب نفوذ بیمه در توجه به جایگاه سواد و دانش مالی در ترجیحات بیمه‌گذاران است. به این معنا که آموزش مهارت‌های مالی، از طریق بالا بردن سطح دانش مالی و تقویت رفتارهای مالی مطلوب افراد، تمایل به پذیرش انواع بیمه بیشتر و منجر به افزایش رضایت مالی و بهبود رفاه اقتصادی و مالی آنها می‌شود (رحیم‌پور خانقاه و همکاران، ۱۴۰۰).

دانش مالی به درک اساسی مفاهیم مالی اشاره دارد و به افراد این امکان را می‌دهد تا مدیریت مالی خود را به طور مؤثر انجام دهند (Britt et al., 2012). دانش مالی، منعکس‌کننده توانایی مردم در درک اطلاعات مالی و استفاده ماهرانه و با اطمینان از آنها است و باید به عنوان یک پدیده پیچیده متشکل از دانش، نگرش و رفتار درک گردد (Ramalho & Forte, 2019). هدف از رفتار مالی، درک و پیش‌بینی پیامدهای سیستماتیک بر بازار مالی از دیدگاه روان‌شناختی است (Joo & Grable, 2004). درحقیقت، رفتارهای مالی چگونگی ارتباط رفتار انسان با مدیریت مالی را نشان می‌دهد (Xiao, 2004). مطالعات نشان داده است که رفتار مالی افراد، عامل اصلی تعیین‌کننده رضایت مالی آنها است (Falahati et al., 2012). در زمینه نقش میانجی‌گری رفتار مالی بر رابطه دانش مالی و رضایت

مالی، سائوراب و ناندان (۲۰۱۸) به این نتیجه رسیدند که رفتار مالی، واسطه بین دانش مالی و رضایت مالی است. دانش مالی، عامل مهمی است که می‌تواند بر رفتار مالی افراد تأثیرگذار باشد. دانش مالی با ایجاد آگاهی و افزایش اطلاعات مالی افراد، بر رفتار مالی‌شان تأثیرگذار است به طوری که انتظار می‌رود با افزایش دانش مالی، رفتارهای مطلوب مالی افزایش یابد، در این شرایط، احتمال بروز رفتارهای غیرمنطقی در افراد کاهش خواهد یافت. مادینگا و همکاران (۲۰۲۲) نشان داده است که نگرش ریسک مالی به طور مثبت در ارتباط اجتماعی شدن مالی و رضایت پولی واسطه می‌شود. ساروبه و ناندان^۲ (۲۰۱۸)، در مقاله‌ای نقش نگرش ریسک مالی و رفتار مالی به عنوان واسطه در رضایت مالی را بررسی کردند. نتایج نشان داد که نگرش ریسک مالی و رفتار مالی، در رابطه بین اجتماعی شدن مالی و رضایت مالی نقش میانجی‌گری بازی می‌کنند و همچنین مسیر ارتباط دانش مالی و رضایت مالی را به یکدیگر متصل می‌کنند. آرفین^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی عوامل مؤثر مداخله‌گر بر رابطه بین رضایت مالی با رفتار مالی بر نیروی کار منطقه جاکارتا را بررسی کرد. نتیجه نشان می‌دهد اول، دانش مالی و نگرش مالی تأثیر مثبتی بر رفتار مالی دارد. دوم، دانش مالی، نگرش مالی، و رفتار مالی تأثیر مثبتی بر رفتار مالی دارند.

تحقیقات داخلی در این حوزه نشان می‌دهد، نظام کشاورزی در ایران، دارای ویژگی‌های خاصی است. خرده مالک بودن بیشتر کشاورزان، بهره‌گیری از قطعه‌های کوچک زمین‌های کشاورزی، وجود خطرهای فراگیر و دائمی مانند خشکسالی، معیشتی بودن اقتصاد کشاورزی ایران و... ضرورت بهره‌گیری از یک نظام بیمه کشاورزی کارا برای محصول‌ها و فرآورده‌های کشاورزی را نشان می‌دهد (نیکان و خدیور، ۱۴۰۱). شواهد نشان می‌دهد که بیمه محصولات کشاورزی علی‌رغم چند دهه سابقه فعالیت هنوز نتوانسته به طور جدی و گسترده در بین کشاورزان به ویژه بهره‌برداران خرد توسعه یابد و محصولات تولیدی آنها را تحت پوشش قرار دهد (قاسمی و علیزاده، ۱۳۹۷).

در پیشینه پژوهش، نادری مهدیی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان نتایج بررسی عوامل مؤثر بر توسعه بیمه گندم در شهرستان همدان نشان داد که متغیرهای رضایت بیمه‌گذاران از نحوه ارائه خدمات توسط صندوق بیمه محصولات کشاورزی، آسان بودن پیگیری امور اداری بیمه، سطح زیر کشت، سرعت پرداخت غرامت، بدهی کشاورزان به بانک‌ها و دفعات تمدید قرارداد بیمه، تأثیر معنی داری در توسعه بیمه گندم داشته‌اند.

عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه برنج در استان ایلام، توسط تیموری و همکاران (۱۳۹۳) مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج تحقیق نشان داد که بین سطح تحصیلات، سطح زیر کشت برنج، میزان اعتماد به شرکت‌های بیمه‌گذار، مشارکت در دوره‌های آموزشی-ترویجی، نگرش نسبت به بیمه، درآمد کل سالانه و درآمد حاصل از تولید برنج، ارتباط مثبت و معنی‌دار و بین سن و سابقه تولید برنج با پذیرش

بیمه توسط برنج کاران، ارتباط منفی و معنی دار وجود داشته است.

سلامی و نیازی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی پرتفوی بیمه‌ای محصولات زارعی و باغی نشان داده است که پرتفوی مورد عمل بیمه‌گر (صندوق بیمه محصولات کشاورزی) یک پرتفوی کاملاً غیربهمینه است و پتانسیل بسیاری برای بهبود دارد. این درحالی است که امکان افزایش درآمد، به میزان بسیار قابل توجهی بدون نیاز به تحمل ریسک بیشتر وجود دارد. علاوه بر این اگر بیمه‌گر مایل باشد ریسک بیشتری را بپذیرد، می‌تواند درآمدی به مراتب بیشتر نیز کسب نماید. حسین بر و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصول خرما از دیدگاه کارگزاران صدور بیمه‌نامه خرما، با تأکید بر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی نشان داده است که با آموزش و افزایش آگاهی نخل‌داران نسبت به بیمه محصول خرما توسط مروجان و متخصصان، ارتقاء سطح سواد کشاورزان، ارزیابی سریع و صحیح خسارت و پرداخت به موقع خسارت، اقدامات عملیاتی برای بهتر شدن پذیرش بیمه محصول خرما در استان‌های ایران لازم است. نیاکان و خدیور (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل نیازمندی‌ها و انتظارات بیمه‌گذاران صندوق بیمه کشاورزی نشان داد، شکاف‌های قابل توجه در زمینه‌های مختلف بین نیازمندی‌ها و انتظارات بیمه‌گذاران و وضعیت موجود صندوق است. همچنین، رضایت از خدمات ارائه شده توسط صندوق در حد متوسط است.

مرور نتایج بررسی‌های انجام شده، نشان می‌دهد که جای پژوهشی که رفتارهای مالی (دانش رضایت مالی) کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه محصولات کشاورزی را نشان دهد در ادبیات موضوع خالی است. این درحالی است که سواد مالی، تأثیر شگرف بر رفاه مالی و پس‌انداز افراد و خانوارها با معیشت کشاورزی پایه دارد و این موضوع تا به حال در کشور، به‌طور جدی مورد توجه قرار نگرفته است. این پژوهش می‌تواند به خوبی این کمبود را جبران و روش زمینه ورود اقتصاد رفتاری به بخش کشاورزی را فراهم نماید. بر این مبنا، این پژوهش با هدف شناسایی اثر دانش مالی و اجتماعی شدن مالی بر رضایت مالی مهم‌ترین ذی‌نفعان صندوق بیمه کشاورزی، یعنی کشاورزان بیمه‌گذار با در نظر گرفتن نقش میانجی ریسک و رفتار مالی انجام شده است. فرضیات پژوهش عبارت‌اند از:

- ۱- فرضیه ۱: دانش مالی بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی تأثیر معنادار و مثبت دارد.
- ۲- فرضیه ۲: اجتماعی شدن بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی تأثیر معنادار و مثبت دارد.
- ۳- فرضیه ۳: دانش مالی با توجه به نقش میانجی نگرش ریسک مالی بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی تأثیر معنادار و مثبت دارد.
- ۴- فرضیه ۴: دانش مالی با توجه به نقش میانجی رفتار مالی بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی تأثیر معنادار و مثبت دارد.
- ۵- فرضیه ۵: اجتماعی شدن با توجه به نقش میانجی نگرش ریسک مالی بر رضایت مالی کشاورزان

بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی تأثیر معنادار و مثبت دارد.

۶- فرضیه ۶: اجتماعی شدن با توجه به نقش میانجی رفتار مالی بر رضایت مالی کشاورزان بیمه‌گذار صندوق بیمه کشاورزی تأثیر معنادار و مثبت دارد.

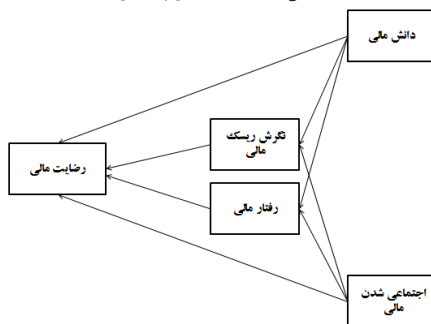
نظریه پایه در این مقاله، نظریه عمل منطقی^۱ (TRA) توسط فیشبین و آجزن^۲ است که توسط آجزن به نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده^۳ (TPB) تبدیل شده است. هر دوی این نظریه‌ها رفتار انسان با استفاده از این فرض اساسی که انسان‌ها آگاهانه رفتار می‌کنند و تمام اطلاعات موجود را در نظر می‌گیرند، توضیح می‌دهند.

رابطه بین دانش مالی و با رفتار مالی مطابق با نظریه عمل منطقی به وسیله آجزن (۱۹۸۵) پیشنهاد شده است. در این نظریه، کنش عقلانی بر این فرض استوار است که انسان‌ها منطقی عمل می‌کنند، تمام اطلاعات موجود را به طور مستقیم و غیرمستقیم در نظر می‌گیرند.

بر همین اساس، چارچوب نظری مدل مفهومی چارچوبی که در این تحقیق مدنظر قرار گرفته است، مبتنی بر تأثیرگذاری دانش مالی و اجتماعی شدن مالی بر رضایت مالی با در نظر گرفتن نقش میانجی نگرش ریسک و رفتار مالی است. چارچوب این پژوهش برگرفته از پژوهش ساروبه و ناندان^۴ (۲۰۱۸) بر اساس مرور ادبیات نظری و مطالعات تجربی مرتبط است. در شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش ترسیم شده است که بر این اساس فرضیات پژوهش بررسی خواهد شد.

در این مقاله دو گروه تجزیه و تحلیل انجام خواهد شد. اول به بررسی تأثیر دانش مالی (به عنوان متغیر مستقل) بر رضایت مالی (متغیر وابسته) با در نظر گرفتن نقش میانجی‌گری نگرش ریسک مالی و رفتار مالی بر روابط آنها پرداخته خواهد شد. در تحلیل دوم، تأثیر اجتماعی شدن مالی (متغیر مستقل) بر رضایت مالی با نقش واسطه‌ای نگرش ریسک مالی و رفتار مالی در این ارتباط ارزیابی شده است.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

منبع: and Nandan, 2018 Saurabh

روش شناسی

این پژوهش از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار گرفته و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی است. جامعه مورد بررسی در این تحقیق شامل کشاورزان بیمه‌گذار بیمه محصولات کشاورزی استان تهران است. روش نمونه‌گیری که در این پژوهش استفاده شد، نمونه‌گیری تصادفی است. با توجه به نامحدود بودن جامعه آماری به منظور برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران (نمونه‌گیری از جامعه نامحدود) استفاده شد. با توجه به سطح اطمینان ۹۵ درصد و با پذیرش خطای ۵ درصد، تعداد حجم مورد نیاز برابر ۱۲۰ نفر است. به منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، پرسشنامه‌هایی به صورت الکترونیکی در اختیار کشاورزان قرار داده شده که تعداد ۱۲۰ پرسشنامه قابل قبول در سال ۱۴۰۲ دریافت شده است. روایی ابزار از طریق محتوا و روایی سازه مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن به وسیله آلفای کرونباخ محاسبه و در جدول ۱ نشان داده شده است. براساس مقادیر به دست آمده، تمامی نتایج از ۰/۷ مناسب بودن پایایی ابزار را نشان می‌دهد.

جدول ۱- ضرایب آلفای کرونباخ مؤلفه‌های پژوهش احراز پایایی پرسشنامه پژوهش و سازگاری درونی مدل

ردیف	متغیر (علامت متغیر)	تعداد سؤال	ضریب آلفای کرونباخ	ضریب قابلیت اطمینان ساختاری (CR) ^۱	اعتبار همگرایی (AVE) ^۲	منبع
۱	دانش مالی (DM)	۷	۰/۸۶۱	۰/۸۹۳	۰/۵۴۶	بریت و همکاران (۲۰۱۲)
۲	اجتماعی شدن مالی (E)	۷	۰/۸۵۲	۰/۸۸۶	۰/۵۶۶	هیرا و همکاران (۲۰۱۳)
۳	نگرش ریسک مالی (N)	۷	۰/۸۶۲	۰/۸۹۳	۰/۵۴۵	پاتریک ^۳ و همکاران (۲۰۱۵)
۴	رفتار مالی (RF)	۷	۰/۸۱۶	۰/۸۷۱	۰/۵۷۷	سارویه و ناندان (۲۰۱۸)
۵	رضایت مالی (RZ)	۷	۰/۸۲۴	۰/۸۷۲	۰/۵۷۷	جو و گرابل ^۴ (۲۰۰۴)

منبع: یافته‌های پژوهش

دو فصلنامه
پاییز و زمستان ۱۴۰۳
دوره پنجم، شماره دهم

۱۶۷

عامل دیگر که در ارزیابی قابلیت اطمینان سازگاری درونی مدل مورد استفاده قرار می‌گیرد ضریب قابلیت اطمینان ساختاری است که در بازه ۰ تا ۱ متغیر است و مقادیر بالاتر از ۰/۷ پذیرفته شده و مقادیر کمتر از ۰/۶ نامطلوب، ارزیابی می‌گردد. علاوه بر این، جهت حصول اطمینان از قابلیت اطمینان شاخص، کلیه بارهای عاملی شاخص‌ها، باید بزرگتر از مقدار ۰/۷ بوده و حداقل در سطح ۰/۵ معنی‌دار باشند. نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که ضرایب قابلیت اطمینان ساختاری در تمام متغیرها، پذیرفته شده ارزیابی می‌شود و مجموعه سؤالات یا اندازه‌گیری‌ها، نتایج قابل اعتمادی ارائه

می دهند و لذا نتیجه پایایی ترکیبی همه متغیرهای پنهان، ضرایب قابل قبولی دارند. همچنین اعتبار همگرایی (سنجش روایی) نیز همبستگی زیاد شاخص های یک سازه در قیاس با همبستگی شاخص های سازه های دیگر را نشان می دهد که در مدل باید مورد ارزیابی قرار گیرد. مقدار این ضریب نیز، از ۰ تا ۱ متغیر است که مقادیر بالاتر از ۰/۵ پذیرفته شده است. نتایج جدول ۱ نشان می دهد که گویه های سنجش هر مقوله با هم، از همبستگی کافی و بالایی برخوردار هستند که نشانگر میزان همبستگی بین سازه و گویه مربوط به آن است که بالاتر از ۷/۰ پایایی قابل قبولی است. داده های جمع آوری شده با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری و نرم افزار Smart PLS و SPSS نسخه ۲۳ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

متغیرهای پژوهش بدین شرح تعریف می شوند: رفتار مالی: رفتار مالی اشاره به دستیابی به درآمد و وضعیت مالی یک فرد، یعنی جهت گیری فرد به مسائل مالی روزمره است. رفتار مالی به معنای توانایی افراد برای مدیریت امور مالی خود در موفقیت زندگی است (and Saurabh, 2018). رضایت مالی: جو و گرابل (۲۰۰۸) اعلام کرد که رضایت مالی نشان دهنده وضعیت مالی یک فرد است. اجتماعی شدن مالی: اجتماعی شدن مالی فرایندی است که از طریق آن افراد جوان نگرش، دانش و رفتار را به دست می آورند که به رفاه آنها کمک می کند (Hira et al. 2013). دانش مالی: دانش مالی به فهم اساسی مفاهیم مالی اشاره دارد. این دانش به افراد اجازه می دهد تا به طور مؤثر مدیریت امور مالی خود را انجام دهند (Britt et al., 2012).

یافته ها

مشخصه های جمعیت شناختی شرکت کنندگان در بررسی رضایت مالی بیمه گزاران صندوق بیمه کشاورزی در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲- مشخصه های جمعیت شناختی پاسخ دهندگان پرسشنامه

مشخصه	فراوانی	درصد فراوانی
ترکیب جنسیت		
زن	۴۴	۳۷
مرد	۷۶	۶۳
توزیع فراوانی بر حسب سطح تحصیلات		
دیپلم و پایین تر	۱۰	۸
فوق دیپلم	۱۵	۱۲
لیسانس	۶۵	۵۴
فوق لیسانس و بالاتر	۳۰	۲۶
توزیع فراوانی بر حسب سن		
۲۰-۳۰	۲۲	۱۸

درصد فراوانی	فراوانی	مشخصه
۳۹	۴۷	۳۱-۴۰
۳۲	۳۸	۴۱-۵۰
۱۱	۱۳	۵۰ به بالا
۱۰۰	۱۲۰	کل

منبع: یافته‌های پژوهش

برای بررسی نرمال بودن داده‌ها، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. این آزمون به منظور مشخص شدن، توزیع نرمال داده‌های یک متغیر استفاده می‌شود. متغیرهایی که سطح معناداری آزمون آنها، از ۰/۰۵ بالاتر به دست می‌آید، دارای توزیع نرمال هستند. همان‌گونه که از جدول ۳ نتایج مشخص است، احتمال معنی‌داری برای همه متغیرها کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است، بنابراین مجموعه داده‌ها دارای توزیع غیرنرمال است. بنابراین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار pls استفاده شده است. این روش را می‌توان در شرایطی که حجم نمونه کم و متغیرها حالت نرمال ندارند به کار بست.

جدول ۳- بررسی نرمال بودن متغیره توسط آزمون کولموگروف اسمیرنوف

متغیر	رضایت مالی	رفتار مالی	نگرش خطر مالی	اجتماعی شدن مالی	دانش مالی
تعداد نمونه	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰
میانگین	۲۴/۶۸۳	۲۵/۵۳۳	۲۴/۰۷۵	۲۴/۵۵۰	۲۶/۱۷۵
انحراف معیار	۴/۳۳۳	۴/۹۱۸	۵/۱۱۲	۴/۸۴۵	۴/۴۶۶
آماره آزمون	۱/۶۳۷	۲/۱۶۷	۱/۸۹۶	۲/۳۶۱	۱/۹۲۱
سطح معناداری	۰/۰۰۹	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش

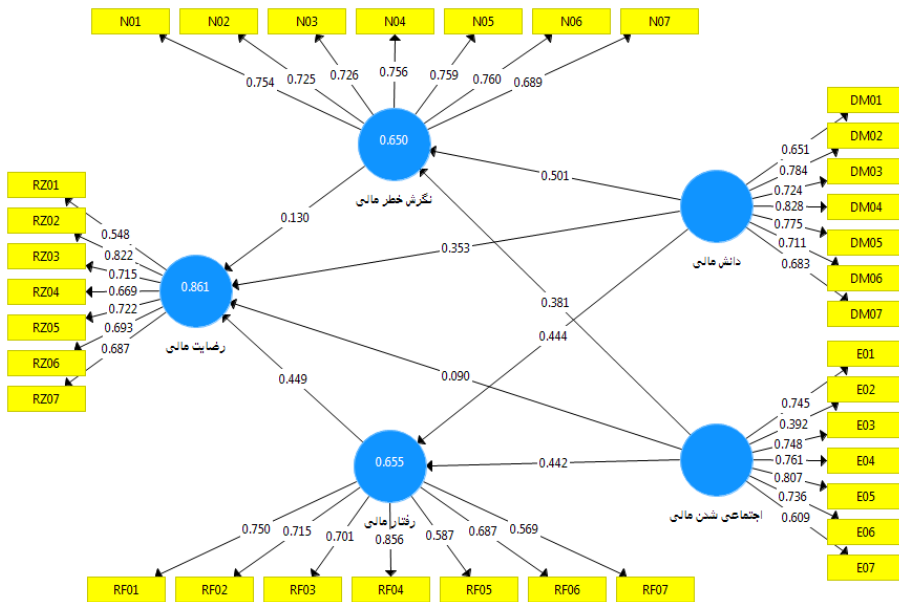

مدل بیرونی (اندازه‌گیری) پژوهش

مدل اندازه‌گیری بخشی از مدل است که روابط میان متغیرهای پنهان و گویه‌های سنجش آن را می‌سنجد. مدل‌های ساختاری، تنها از طریق رویکرد، حداقل مربعات جزئی نمایش داده شده و محاسبه می‌شوند. یک مدل روش حداقل مربعات جزئی از دو بخش مدل بیرونی (رنگ زرد شکل‌ها) و مدل درونی (رنگ آبی شکل‌ها) تشکیل شده است. مدل بیرونی در حداقل مربعات جزئی همان مدل اندازه‌گیری بوده و معادل تحلیل عاملی تأییدی است. از آنجایی که مدل اندازه‌گیری روابط بین متغیرهای تحقیق و سؤالات را تعریف می‌کند، مدل اندازه‌گیری شامل مدل اندازه‌گیری در حالت ضرایب استاندارد و مدل اندازه‌گیری در حالت معناداری است. در مدل اندازه‌گیری در حالت

استاندارد به بار عاملی سؤالات (متغیرهای آشکار) توجه می‌شود. بار عاملی، مقدار عددی است که میزان شدت رابطه میان یک متغیر پنهان و متغیر آشکار مربوطه را طی فرایند تحلیل مسیر مشخص می‌کند. هرچه مقدار بار عاملی یک شاخص در رابطه با یک سازه مشخص بیشتر باشد، آن شاخص سهم بیشتری در تبیین آن سازه ایفا می‌کند. همچنین اگر بار عاملی یک شاخص منفی باشد، نشان‌دهنده تأثیر منفی آن در تبیین سازه مربوطه است. به بیان دیگر سؤال مربوط به آن شاخص به صورت معکوس طراحی شده است. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگتر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است. اگر بارهای عاملی سؤالات کمتر از ۰/۶ شود، باید سؤال مربوطه را از مدل حذف کرد و در مدل اندازه‌گیری در حالت معناداری ضرایب، به آماره احتمال سؤالات توجه می‌شود. آماره احتمال سؤالات نیز نباید از قدر مطلق ۱/۹۶ کوچکتر باشد. شکل ۲ و ۳ به ترتیب مدل اندازه‌گیری را در دو ضرایب استاندارد و معناداری ارائه نموده است.

شکل ۲- برآورد مدل بیرونی (اندازه‌گیری) در حالت ضرایب استاندارد

منبع: یافته‌های پژوهش

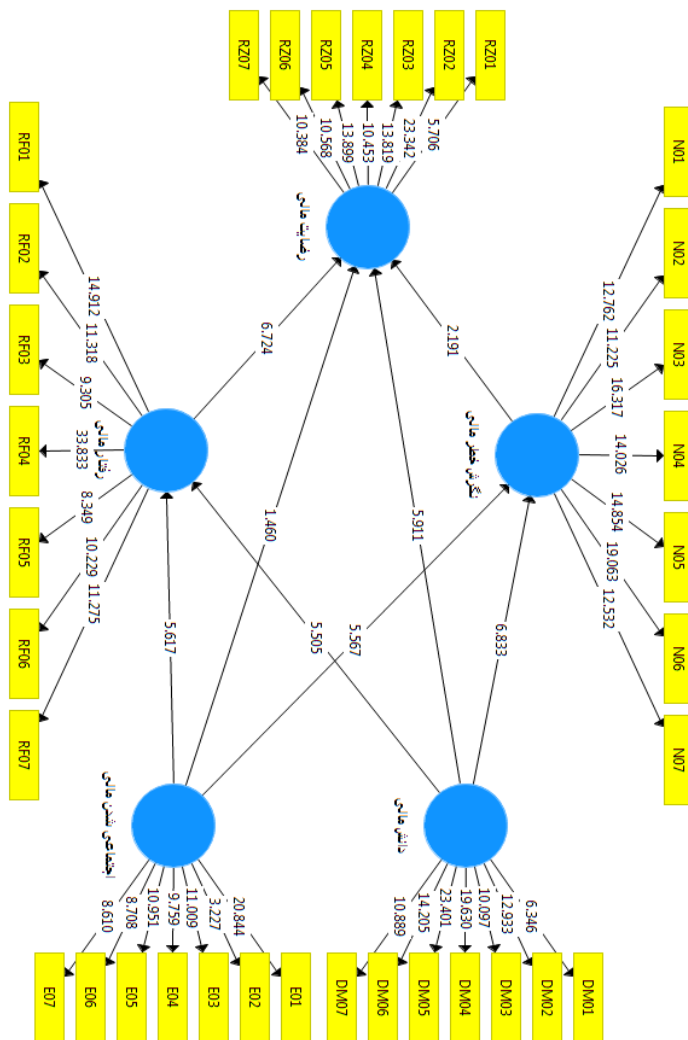
همان‌طور که از شکل ۲ مشاهده می‌شود، بار عاملی برخی سؤالات از ۰/۶ (سؤال اول رضایت مالی، سؤال پنجم و هفتم رفتار مالی و سؤال دوم اجتماعی شدن مالی) کمتر شده است. بنابراین این سؤالات نامناسب هستند و باید از مدل حذف شوند.

همچنین با توجه به خروجی مدل اندازه‌گیری (مدل بیرونی) در حالت معناداری (شکل ۳)

مشاهده می‌شود آماره احتمال برای همه سؤالات از قدر مطلق $1/96$ بزرگتر شده است ولی چون برخی سؤالات دارای بار عاملی کوچکتر از $1/6$ (سؤال پنجم رضایت مالی و سؤال دوم اجتماعی شدن مالی) بودند، باید آن سؤالات از مدل حذف شوند.

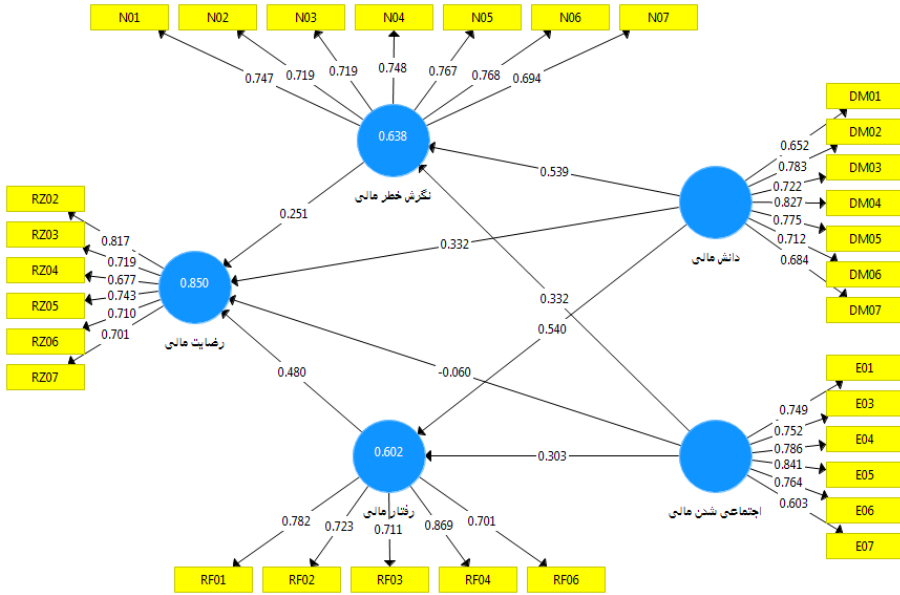
شکل ۳- مدل بیرونی (اندازه‌گیری) در حالت معناداری ضرایب

منبع: یافته‌های پژوهش

در ادامه مدل اصلاحی در دو حالت ضرایب استاندارد و معناداری بعد از حذف سؤالات نامناسب، در شکل ۴ و ۵ ارائه شده است.

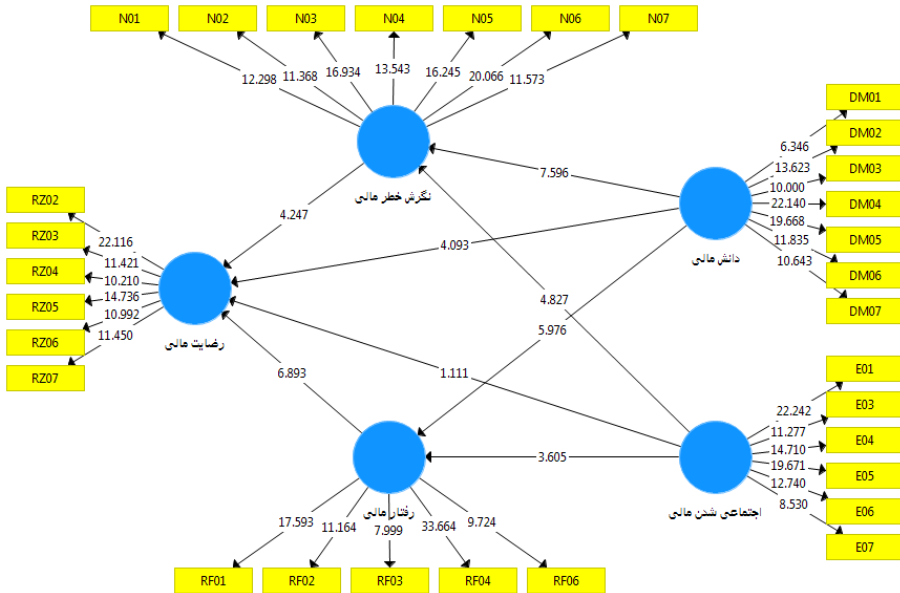
شکل ۴- مدل بیرونی (اندازه‌گیری) اصلاحی در حالت ضرائب استاندارد (پس از حذف سؤالات نامناسب)

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۵- مدل بیرونی (اندازه‌گیری) اصلاحی در حالت معناداری ضرائب (پس از حذف سؤالات نامناسب)

منبع: یافته‌های پژوهش

بررسی شاخص‌های برازش مدل

برای بررسی برازش مدل از شاخص‌های برازش مدل ساختاری، شامل ضریب تعیین معیار اندازه تأثیر (ضریب همبستگی کوهن) و معیار Q^2 محاسبه و در جدول ۴ گزارش شده است. ضریب تعیین، ارتباط بین مقدار واریانس یک متغیر نهفته را با مقدار کل واریانس آن سنجش می‌نماید. مقدار این ضریب نیز از ۰ تا ۱ متغیر است که مقادیر بزرگتر، مطلوب‌تر است. چین (۱۹۸۸)، مقادیر نزدیک به ۰/۶۷ را مطلوب، نزدیک به ۰/۳۳ را معمولی و نزدیک به ۰/۱۹ را ضعیف ارزیابی می‌نماید. براساس جدول ۴، نتیجه ضریب تعیین، نشان می‌دهد مدل از برازش قابل قبولی برخوردار است. ضریب تعیین متغیرهای اجتماعی شدن مالی، نگرش ریسک مالی، رفتار مالی و رضایت مالی به ترتیب برابر با ۰/۶۳۸، ۰/۶۰۲، ۰/۸۵۰ و ۰/۸۵۰ است.

عامل دیگری که در ارزیابی اعتبار مدل مورد توجه است ضریب اندازه تأثیر کوهن است که نشان می‌دهد، یک متغیر نهفته مستقل، تأثیر قابل توجهی روی یک متغیر وابسته دارد یا خیر. مقادیر بین ۰/۰۲ تا ۰/۱۵ نشانگر تأثیر ضعیف، بین ۰/۱۵ تا ۰/۳۵ نشانگر تأثیر متوسط و بزرگتر از ۰/۳۵ بیانگر تأثیر زیاد متغیر مستقل روی متغیر وابسته است. براساس جدول ۴ بیشترین میزان ضریب همبستگی به رفتار مالی با رضایت مالی است که برابر ۰/۵۸۸ است و کمترین به رابطه بین اجتماعی شدن مالی و رفتار مالی که برابر ۰/۱۲۹ است.

جدول ۴ - شاخص‌های برازش کیفیتی اعتباریابی مدل

متغیرها	قدرت پیش‌بینی مدل			ضریب تعیین	ضریب همبستگی کوهن		
	Sso	SSE	Q^2		نگرش ریسک مالی	رفتار مالی	رضایت مالی
دانش مالی	۸۴۰	۸۴۰			۰/۴۰۸	۰/۲۳۸	
اجتماعی شدن مالی	۷۲۰	۷۲۰			۰/۱۲۹	۰/۱۱۱	
نگرش ریسک مالی	۸۴۰	۵۷۹/۸۴۸	۰/۳۱۰	۰/۶۳۸		۰/۱۴۶	
رفتار مالی	۶۰۰	۴۱۴/۶۵۳	۰/۳۰۹	۰/۶۰۲		۰/۵۸۸	
رضایت مالی	۷۲۰	۴۲۵/۶۹۶	۰/۴۰۹	۰/۸۵۰			

منبع: یافته‌های پژوهش

کیفیت مدل ساختاری، توسط شاخص قدرت پیش‌بینی Q^2 محاسبه شده است. هدف این شاخص، بررسی توانایی مدل ساختاری در پیش‌بینی کردن به روش چشم‌پوشی^۱ است؛ مقادیر مثبت و بالای صفر نشان می‌دهند که مقادیر مشاهده شده، خوب بازسازی شده‌اند و می‌توان گفت مدل ساختاری از کیفیت مناسبی برخوردار است. مقادیر منفی بیانگر تخمین بسیار ضعیف، متغیر پنهان است. همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، مقدار به‌دست آمده از معیار Q^2 برای متغیرها نشان می‌دهد که مدل پژوهش از نظر این شاخص، دارای برازش خوبی است و ضرایب قدرت

پیش‌بینی مدل، سه مقدار ۰/۳۱۰، ۰/۳۰۹ و ۰/۴۰۹ است. نتایج نشان می‌دهد که روابط بین سازه‌های مدل، به خوبی تبیین شده است و در نتیجه مدل، احتیاج به اصلاح ندارد.

شاخص نیکویی برازش مدل (GOF)، به عنوان معیاری برای سنجش عملکرد کلی مدل به کار می‌رود؛ که مقدار به دست آمده مطلوبیت کلی مدل را نشان می‌دهد. برای بررسی برازش مدل کلی، تنها یک معیار به نام GOF وجود دارد که سه مقدار ۰/۲۵، ۰/۳۶ و ۰/۳۶ به ترتیب به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی شده است که روش محاسبه آن با استفاده از معادله زیر انجام می‌شود. در این معادله، روایی از حاصل ضرب روایی همگرا و نیکویی برازش ضریب تعیین جذر گرفته شده است.

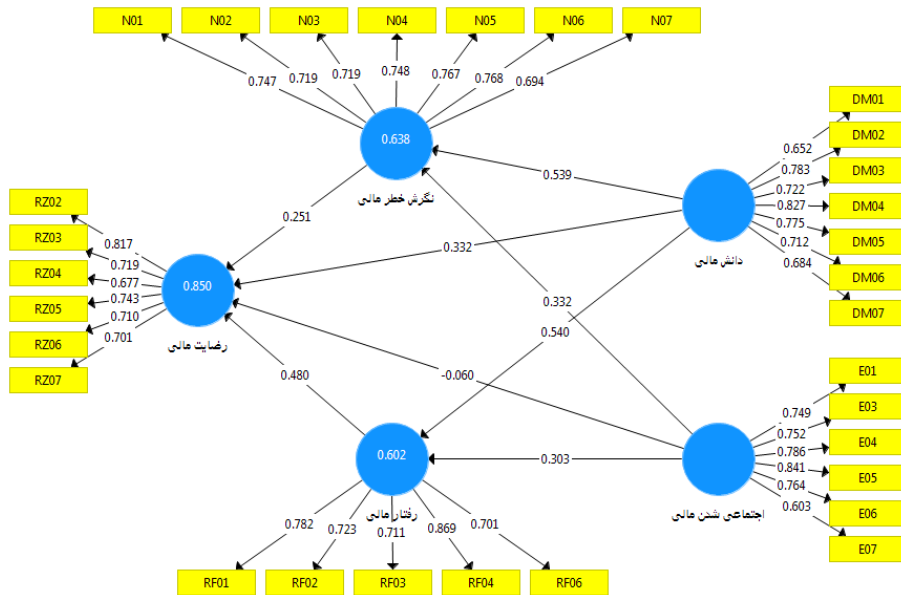
$$GOF = \sqrt{\text{average (Commonality)} \times \text{average (R2)}} = \sqrt{(3698/0) \times (6966/0)} = 507/0$$

با توجه به مقدار ۰/۵۰۷ آمده، مدل پژوهش از نظر معیار GOF از کیفیت بالایی برخوردار است.

مدل درونی (ساختاری)

مدل ساختاری در حالت ضرایب استاندارد و در حالت معناداری در شکل ۶ و ۷ ارائه شده است. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها به آماره آزمون t یا همان t-value بین متغیرهای مورد نظر در مدل ساختاری در حالت معناداری توجه می‌شود. اگر آماره آزمون از ۱/۹۶ بزرگتر باشد، رابطه در

شکل ۶- برآورد بارعامل متغیرها و گویه‌های آن با استفاده از مدل درونی (ساختاری) در حالت ضرایب استاندارد

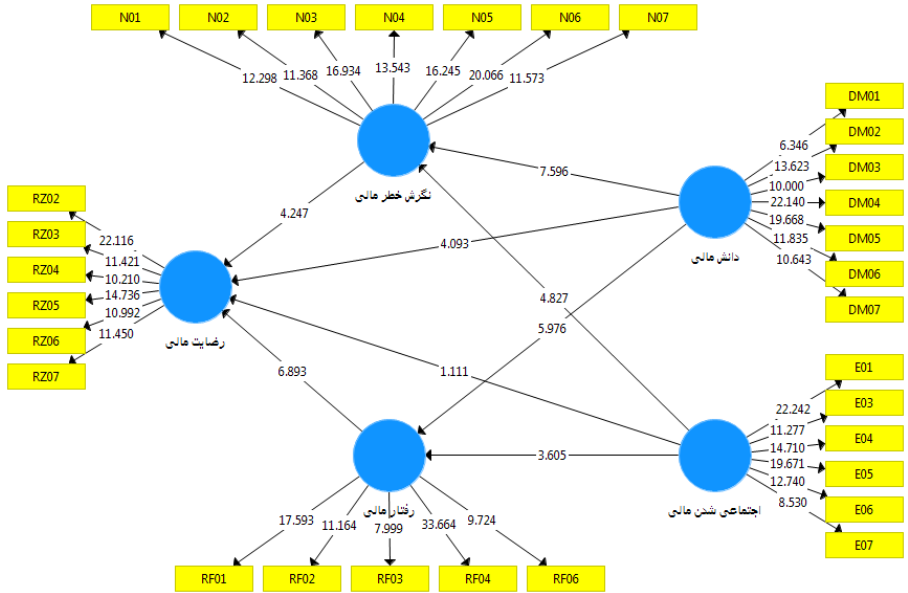

منبع: یافته‌های پژوهش

سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. همچنین ضریب استاندارد بین متغیرها (در مدل ساختاری در حالت ضرایب استاندارد) بین -۱ و +۱ می‌باشد و علامت آن (مثبت یا منفی بودن) جهت رابطه را نشان می‌دهد و هرچه به یک نزدیکتر باشد رابطه (یا تأثیر) قوی‌تر است.

شکل ۷- برآورد بارعامل متغیرها و گویه‌های آن با استفاده از مدل درونی (ساختاری) در حالت معناداری ضرایب

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج برآورد مدل ساختاری فرضیات پژوهش به شرح زیر جمع‌بندی می‌شوند: با توجه به نتایج مدل ساختاری (شکل ۶ و ۷) تأثیر دانش مالی بر رضایت مالی اثر معنادار و مثبت (با ضریب استاندارد ۰/۳۳۲) دارد. آماره احتمال آزمون ۴/۰۹۳ به دست آمده است که بزرگتر از قدرمطلق ۱/۹۶ بوده، نشان می‌دهد که این فرضیه با اطمینان ۹۹٪ معنادار است (تأیید می‌شود) بنابراین تأثیر دانش مالی بر رضایت مالی مثبت است.

نتیجه‌ای که از این فرضیه گرفته شد با نتایج تحقیق دادرس و همکاران (۱۳۹۷)، یزدانی و همکاران (۱۳۹۷)، ابوقی و یونگ (۲۰۱۸)، آریفیان (۲۰۱۸)، یونگ^۱ و همکاران (۲۰۱۸)، شیائو (۲۰۱۷) مشابهت دارد.

جدول ۵- برآورد مدل تحقیق و نتیجه آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌ها	ضریب مسیر	انحراف معیار	آماره t	P-value	نتیجه/ اثر
فرضیه شماره ۱: DM → RZ	۰/۳۳۲	۰/۰۸۱	۴/۰۹۳	۰/۰۰۱	تأیید/ مثبت
فرضیه شماره ۲: E → RZ	-۰/۰۶۰	۰/۵۴۰	۱/۱۱۱	۰/۱	رد
فرضیه شماره ۳: DM → N → RZ	۰/۱۳۵	۰/۰۳۸	۳/۵۲۳	۰/۰۰۱	تأیید/ مثبت
فرضیه شماره ۴: DM → RF → RZ	۰/۲۵۹	۰/۰۶۵	۳/۹۵۸	۰/۰۰۱	تأیید/ مثبت
فرضیه شماره ۵: E → N → RZ	۰/۰۸۳	۰/۰۲۴	۳/۴۴۱	۰/۰۰۱	تأیید/ مثبت
فرضیه شماره ۶: E → RF → RZ	۰/۱۴۵	۰/۰۴۴	۳/۳۳۷	۰/۰۰۱	تأیید/ مثبت

علامت متغیرها عبارت‌اند از: DM: دانش مالی، RF: رفتار مالی، RZ: رضایت مالی، E: اجتماعی شدن، N: نگرش ریسک مالی.

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به مدل ساختاری در حالت معناداری (شکل ۷) برای بررسی اثر اجتماعی شدن بر رضایت مالی، آماره احتمال آزمون ۱/۱۱۱ به دست آمده است که کوچکتر از قدرمطلق ۱/۹۶ بوده و نشان می‌دهد که این رابطه با اطمینان ۹۹٪ غیرمعنادار است و لذا فرضیه دوم رد می‌شود.

با توجه به خروجی نرم‌افزار آماره t برای متغیر میانجی نگرش ریسک مالی در تأثیر دانش مالی بر رضایت مالی برابر با ۳/۵۲۳ به دست آمده است که از قدرمطلق ۱/۹۶ بزرگتر است و لذا ارتباط متغیرها معنادار است و با توجه به اینکه ضریب استاندارد ۰/۱۳۵ به دست آمده (مثبت است) به معنای نقش میانجی نگرش ریسک مالی در تأثیر دانش مالی بر رضایت مالی مثبت است، بنابراین فرضیه سوم تأیید می‌شود. نتیجه‌ای که از این فرضیه گرفته شد با نتایج تحقیق آقاسی و همکاران (۱۳۹۵)، سهراب و ناندان (۲۰۱۸) مشابهت دارد.

با توجه به خروجی نرم‌افزار آماره t برای متغیر میانجی رفتار مالی در رابطه بین دانش مالی بر رضایت مالی برابر با ۳/۹۵۸ به دست آمده است که از قدرمطلق ۱/۹۶ بزرگتر است و لذا ارتباط متغیرها معنادار است. با توجه به ضریب استاندارد ۰/۲۵۹ که مثبت است، نقش میانجی متغیر رفتار مالی در تأثیر دانش مالی بر رضایت مالی مثبت است در نتیجه این فرضیه تأیید می‌شود. نتیجه‌ای که از این فرضیه گرفته شد با نتایج تحقیق گرجی‌زاده و خان‌محمدی (۱۳۹۶)، ابوقی و یونگ (۲۰۱۸)، سهراب و ناندان (۲۰۱۸)، آریفیان (۲۰۱۸)، حسیبوان و همکاران (۲۰۱۸) و شیانو (۲۰۱۷) مشابهت دارد، اما با نتایج تحقیق یزدانی و همکاران (۱۳۹۷) سازگاری ندارد.

آماره t برای بررسی نقش میانجی نگرش ریسک مالی در رابطه اجتماعی شدن بر رضایت مالی برابر با ۳/۴۴۱ است که از قدرمطلق ۱/۹۶ بزرگتر است و با توجه به اینکه ضریب استاندارد ۰/۰۸۳ مثبت است، یعنی نقش میانجی نگرش ریسک مالی در تأثیر اجتماعی شدن بر رضایت مالی مثبت است و لذا بنابراین این فرضیه شماره ۵ پژوهش تأیید می‌شود. نتیجه‌ای که از این فرضیه گرفته شد با نتایج آقاسی و همکاران (۲۰۱۶) و سهراب و ناندان (۲۰۱۸) مشابهت دارد.

متغیر میانجی رفتار مالی در تأثیر اجتماعی شدن بر رضایت مالی نیز در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار است زیرا P-value به دست آمده کمتر از ۰/۰۱ است و ضریب استاندارد آن نیز برابر ۰/۱۴۵ است که مقداری مثبت و لذا این فرضیه (شماره ۶) نیز تأیید می‌شود، یعنی نقش میانجی نگرش ریسک مالی در تأثیر اجتماعی شدن بر رضایت مالی مثبت است.

تحلیل نتایج و نتیجه‌گیری

در اثر تغییر و تحولات اقتصادی و مالی، لازم است فعالان بخش کشاورزی نیز از آگاهی‌ها و توانمندی‌های خاصی، برای مواجهه با پیچیدگی‌های به‌وجود آمده، برخوردار باشند. در چنین شرایطی داشتن دانش مالی ضروری است. آموزش مالی، دانش مالی را افزایش داده و همچنین به کشاورزان کمک می‌کند تا رفتارهای متفاوتی داشته باشند تا تصمیمات مالی بهتری را برای خود یا کسب و کار کشاورزی خود بگیرند. این مطالعه سعی بر آن داشت تا تأثیر دانش مالی و اجتماعی شدن مالی بر رضایت مالی را با نقش میانجی نگرش ریسک مالی و رفتار مالی با نظرات کشاورزان بیمه‌گذار بیمه محصولات کشاورزی را بسنجد. این مطالعه می‌تواند در پرکردن شکاف‌های دانش بین متغیرها و افزایش ادبیات موضوعی پژوهش مؤثر باشد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فرضیات پژوهش (به جز فرضیه شماره ۲) تأیید می‌شوند به نحوی که دانش مالی بر رضایت مالی تأثیر معنادار و مثبتی دارد و نگرش ریسک مالی و رفتار مالی به عنوان متغیر میانجی تأثیر مثبتی بر رضایت مالی بیمه‌گذار محصولات کشاورزی دارد. نتایج پژوهش با تحقیقات دادرس و همکاران (۱۳۹۷)، یزدانی و همکاران (۱۳۹۷)، ابوقی و یونگ (۲۰۱۸)، آریفیان (۲۰۱۸)، یونگ و همکاران (۲۰۱۸) و شیائو (۲۰۱۷) مشابهت دارد. دانش مالی انعکاس‌دهنده توانایی افراد در ادراک اطلاعات مالی و استفاده با اطمینان از آنها که در ادراک و تصمیم‌گیری صحیح مالی نقش مؤثری دارد و برای جلوگیری از مشکلات مالی و افزایش رضایت فردی نسبت به شرایط مالی منجر می‌شود. از سوی دیگر سطح مطلوبی از دانش مالی می‌تواند به رفتارهای مطلوب مالی منجر شود و از خسارات مالی نیز جلوگیری کند.

پیشنهادها

براساس نتایج حاصل این پژوهش به نظر می‌رسد توجه به موضوعات آموزش مالی و بالابردن سطح سواد و دانش مالی بهره‌برداران کشاورزی منجر به افزایش رضایت مالی بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی شود که به توسعه و پذیرش بیشتر بیمه محصولات کشاورزی منجر خواهد شد. با توجه به اینکه سواد و دانش مالی در بخش کشاورزی ایران دارای تجربه پژوهشی اندکی است، مجال بحث و پژوهش برای آن مهیاست. با توجه به این یافته‌ها پیشنهاد می‌گردد صندوق بیمه محصولات کشاورزی تا حد ممکن سعی کند در زمینه افزایش رضایت‌مندی مالی از طریق عادلانه بودن رابطه

مالی خود با صندوق، منصفانه بودن نحوه ارزیابی و پرداخت خسارت و میزان آن اقدام نماید. همچنین پیشنهاد سیاستی زیر ارائه می‌شود:

- ۱- اطلاعات مناسب و درخور فهم از سوی صندوق بیمه یا کارگزاری‌های آن به کشاورزان ارائه شود.
- ۲- حق بیمه‌ها و غرامت‌ها باید متناسب با سطوح خطر افراد متفاوت باشد. تدوین و اجرای برنامه تخفیف برای کشاورزانی که نسبت به دوره قبل ضریب خسارت خود را کاهش داده‌اند.
- ۳- ارائه آموزش‌های لازم در مورد جزئیات خدمات مالی برای بیمه‌گذاران صندوق بیمه کشاورزی برای افزایش آگاهی کشاورزان از مزایای بیمه و تأثیرهای آن بر ثبات درآمد.
- ۴- به صندوق بیمه کشاورزی پیشنهاد می‌شود با حمایت مستمر و به موقع در قالب پرداخت سریع و عادلانه خسارات اطمینان و اعتماد بیمه‌شوندگان را جلب نماید.
- ۵- تنوع‌بخشی به محصولات و خدمات بیمه‌ای در کشاورزی.
- ۶- صندوق بیمه محصولات کشاورزی نقاط تماس با مشتریان را بررسی کنند و فرایند ارائه خدمات خود را مورد ارزیابی قرار دهند.
- ۷- رودیگر متمرکز و یکپارچه صندوق بیمه محصولات کشاورزی برای ارسال پیام‌های یکسان و شفاف برای کاهش شکاف دانش افراد و ارتقاء سطح آگاهی از خدمات بیمه‌ای کشاورزی.

محدودیت‌ها

مهم‌ترین محدودیت در انجام این پژوهش، عدم همکاری کشاورزان بیمه‌گذار بیمه محصولات کشاورزی برای پاسخ دادن به سؤالات پرسشنامه به دلیل زیاد بودن تعداد سؤالات بود که با ایجاد انگیزه‌های مادی، از طریق مشاوره مالی کسب‌وکار کشاورزی جهت برنامه‌ریزی تولید و افزایش درآمد واحدهای زراعی و ارسال پرسشنامه با ایمیل و پرسشنامه آنلاین جهت پاسخ دادن در اوقات فراغت برطرف شد.

با توجه به اینکه تحقیق حاضر فقط بخش‌های خاصی از موضوع مالی رفتاری را مورد بررسی قرار داد و به علت محدودیت‌های زمانی و مالی و... دارای کم‌وکاستی‌هایی بود، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی، موضوعات زیر مورد بررسی قرار گیرد:

- تأثیر دانش مالی و آموزش مالی بر تصمیمات بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی
- تأثیر سواد مالی و ادراک خطر بر انتخاب بیمه‌گذاران محصولات کشاورزی
- تأثیر جنسیت و سواد مالی بر مشارکت در بازار بیمه محصولات کشاورزی

فهرست منابع

۱. آقاسی، سعید، آقاسی، احسان و بیگلری، سحر (۱۳۹۵). بررسی رابطه تحمل ریسک مالی و ویژگی های سرمایه‌گذاران (هوش مالی، مهارت مدیریت مالی، ثروت) بر اساس مدل بومی شده دونالد. مطالعه موردی: بورس اوراق بهادار تهران. دانش مالی تحلیل اوراق بهادار (مطالعات مالی)، (۳۱)، ۹-۲۱، ۳۳.
۲. امیری کچمی، سمیه، چوپچیان، شهلا و صدیقی، حسن (۱۳۹۶). واکاوی عوامل مؤثر بر توسعه بیمه محصولات باغی جنوب استان کرمان. راهبردهای توسعه روستایی (۴)، ۴-۵۳۴، ۵۷۵-۵۸۵. doi: 10.22048/rdsj.2018.63147.1587
۳. تیموری، مصطفی، اصفهانی، سیدمحمد جعفر، امرایی، بهزاد و جمشیدی، علیرضا (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه برنج در استان ایلام. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۷(۳) (پیاپی ۲۷)، ۱-۱۱. SID. https://sid.ir/paper/189997/fa
۴. حسین بر، نسرین، دادرس مقدم، امیر، حسینی، سیدمهدی و فدری، مهدی (۱۴۰۲). عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصول خرما از دیدگاه کارگزاران صدور بیمه‌نامه خرما با تأکید بر عملکرد صندوق بیمه کشاورزی. فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۳(۳)، ۸۴-۷۰. doi: 10.30495/jae.2023.28649.2279
۵. دادرس، کیوان، طلوعی اشلقی، عباس و رادفر، رضا (۱۳۹۷). نقش مالی رفتاری در درک رفتار سرمایه‌گذاران فردی (مرور شواهد تجربی از بورس اوراق بهادار تهران). دانش سرمایه‌گذاری، ۷(۲۸)، ۷-۱۰۲، ۸۳.
۶. رحیم‌پور خانقاه، فاطمه، فضل‌زاده، علیرضا، نقدی، سجاد و احمدیان، وحید (۱۴۰۰). تأثیر خودکنترلی و دانش مالی بر رضایت مالی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران با نقش میانجی رفتار مالی. چشم‌انداز مدیریت مالی، ۱۱(۳۵)، ۱۹۷-۱۷۳. doi: 10.52547/jfmp.11.35.173
۷. سلامی، حبیب‌الله و نیازی، طیبه (۱۴۰۱). ارزیابی پرتفوی بیمه کشاورزی در زیربخش‌های زراعت و باغبانی از دیدگاه نظریه مارکویتز: مورد مطالعه استان خراسان رضوی. مجله اقتصاد کشاورزی (۱)، ۱۶، ۵۵-۳۵. doi: 10.22034/iaes.2022.540754.1880
۸. شاهنوشی، ناصر، عدالتیان، علی، خاکسار آستانه، حمیده، رسول‌زاده، مریم، سوقندی، محمدرضا (۱۳۸۹). بررسی شیوه و چگونگی ارائه مطلوب خدمات بیمه کشاورزی (پژوهش موردی: استان خراسان رضوی). فصلنامه بیمه و کشاورزی، ۷(۲۴-۲۵)، ۴۸-۲۵.
۹. قاسمی، مریم و علیزاده، لیدا (۱۳۹۷). تحلیل چالش‌های توسعه بیمه محصولات کشاورزی در بین بهره‌برداران خرد (مورد مطالعه: دهستان سرجام، مشهد). کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی (۲)، ۶، ۲۴۰-۲۱۵. doi: 10.29252/grd.2018.1479
۱۰. قالمق، کریم، یعقوب‌نژاد، احمد و فلاح شمس، میرفیض (۱۳۹۸). تأثیر سواد مالی بر میزان شخصیت ماکیاولیستی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران. دانش سرمایه‌گذاری (۳۰)، ۲۵۰-۲۲۹.
۱۱. گرجی‌زاده، داود و خان‌محمدی، محمد حامد (۱۳۹۶). بررسی اثرات عوامل مالی رفتاری بر تصمیمات سرمایه‌گذاران انفرادی. دانش سرمایه‌گذاری (۲۴)، ۶، ۲۹۲-۲۷۵.
۱۲. نادری مهدیی، کریم، یعقوبی فرانی، احمد، سعدی، حشمت‌اله و زلیخایی سیار، لیلا (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه بیمه گندم در شهرستان همدان. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۳(۳)، ۴۵-۴۳۷. doi: 10.22059/ijaedr.2014.53161
۱۳. نوری، قدرت‌الله، خوش‌سیما، رضا، صالحی، حسن، کاکولکی، شاپور (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر رضایت‌مندی

- بیمه‌گذاران مزراع پرورش ماهیان سردآبی استان مازندران از بیمه کشاورزی. مجله علمی شیلات ایران. ۱۹-۱۱، (۱) ۲۵.
۱۴. نیاکان، لیلی، خدیور، آمنه (۱۴۰۱). تحلیل نیازمندی‌ها و انتظارات بیمه‌گذاران صندوق بیمه کشاورزی. مجله اقتصاد کشاورزی، (۳) ۱۶، ۱۶۷-۱۴۵. doi: 10.22034/iaes.2022.555857.1928
۱۵. یزدانی، حمیدرضا، مهدیخانی، حبیب، احمدی، داریوش، عالی‌وندی، امین (۱۳۹۷). تجزیه و تحلیل تأثیر عزت نفس و دانش مالی بر رفتار مالی (مورد مطالعه: سرمایه‌گذاران حقیقی کارگزاری بانک اقتصاد نوین). دانش سرمایه‌گذاری (۲۷) ۷، ۷۸-۵۹.
16. Aboagye, J., & Jung, J. Y. (2018). Debt holding, financial behavior, and financial satisfaction. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 29(2), 208-218.
17. Arifin, A. Z. (2017). The Influence of Financial Knowledge, Control and Income on Individual Financial Behavior. *European Research Studies Journal*, 20(3A), 635-648.
18. Arifin, A. Z. (2018). Influence Factors toward Financial Satisfaction with Financial Behavior as Intervening Variable on Jakarta Area Workforce. *European Research Studies Journal*, 21(1), 90-103.
19. Aziznasiri, S. (2011). Agricultural risk management using agricultural insurance based on weather indices. *News World. Insur*, 161, 34-48.
20. Bharati, R.C., Azad, N.K., Singh, K.M., Chakraborti, S., Chandra, N. and Singh, S.P. (2014). Factors Affecting Adoption of Crop Insurance in Bihar. *Journal of AgriSearch*, 1(2), 102-107.
21. Britt, S. L., Fernatt, F., Nelson, J. S., Yook, M., Blue, J. M., Canale, A., & Tibbetts, R. (2012). The efficacy of financial counselling for college students. *Consumer Interests Annual*, 58(1), 2012-2045.
22. Falahati, L., Sabri, M. F., & Paim, L. H. (2012). Assessment a model of financial satisfaction predictors: Examining the mediate effect of financial behaviour and financial strain. *World Applied Sciences Journal*, 20(2), 190-197.
23. Gerardi, K., Goette, L., & Meier, S. (2010). Financial Literacy and Subprime Mortgage Delinquency: Evidence from a Survey Matched to Administrative Data. *Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper Series*, (2010-10).
24. Hira, T. K., Sabri, M. F., & Loibl, C. (2013). Financial socialization's impact on investment orientation and household net worth. *International Journal of Consumer Studies*, 37(1), 29-35.
25. Joo, S. H., & Grable, J. E. (2004). An exploratory framework of the determinants of financial satisfaction. *Journal of family and economic Issues*, 25, 25-50.
26. Madinga, N. W., Maziriri, E. T., Chuchu, T., & Magoda, Z. (2022). An investigation of the impact of financial literacy and financial socialization on financial satisfaction: Mediating role of financial risk attitude. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 14(1), 60-75.
27. Potrich, A. C. G., Vieira, K. M., Coronel, D. A., & Bender Filho, R. (2015). Financial literacy in Southern Brazil: Modeling and invariance between genders. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 6, 1-12.
28. Qing-song, W. A. N. G. (2010). The farmers behavior in agricultural insurance under the Von- Neuman-Morgenstern utility model. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 1, 226-229.
29. Ramalho, T. B., & Forte, D. (2019). Financial literacy in Brazil—do knowledge and self-confidence relate with behavior? *RAUSP Management Journal*, 54(1), 77-95.
30. Saurabh, K. and Nandan, T. (2018), "Role of financial risk attitude and financial behavior as mediators in financial satisfaction: Empirical evidence from India", *South Asian Journal of Business Studies*, Vol. 7 No. 2, pp. 207-224. <https://doi.org/10.1108/SAJBS-07-2017-0088>

31. Xiao, J. J. (2008). Applying behavior theories to financial behavior. In Handbook of consumer finance research (pp. 69-81). Springer, New York, NY.
32. Xiao, J. J., & Porto, N. (2017). Financial education and financial satisfaction: Financial literacy, behavior, and capability as mediators. *International Journal of Bank Marketing*, 35(5), 805-817.
33. Yong, C. C., Yew, S. Y., & Wee, C. K. (2018). Financial knowledge, attitude and behaviour of young working adults in Malaysia. *Institutions and Economics*, 10(4).